

تحلیل استنادی مقالات اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر، تعیین وضعیت مقالات اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران بوده‌است که میان سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام نمایه شده‌اند.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع کاربردی بوده و با روش تحلیل استنادی که از جمله روش‌های علم‌سنجی است، انجام شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند از کل ۱۶۴۰ نفر عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، ۱۲۳۷ نفر، ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله در این پایگاه داشته‌اند. تعداد استناد به مقالات بسیار کم و به میزان ۳۴۱ استناد بوده است. پردیس کشاورزی و منابع طبیعی بیشترین میزان مقاله و بیشترین درصد استناد را در این پایگاه داشته‌است. رشد تولید مقالات از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ به صورت صعودی بوده، تنها در سال ۱۳۹۰ با افت کم مقاله نسبت به سال ۱۳۸۹ مواجه شده‌است؛ رشد استنادها نیز در این مدت، روندی نزولی را طی کرده‌است. محمدرضا بی‌همتا، عضو هیئت علمی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، بیشترین تعداد مقاله و علی‌اکبر صبوری، عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات بیوشیمی و بیوفیزیک، بیشترین استناد را در این پایگاه دریافت کرده‌اند.

نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق حاضر نشان دادند که برخی از اعضای علمی در دوره مورد نظر فاقد تولیدات علمی نمایه شده در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام بوده‌اند.

واژگان کلیدی: تحلیل استنادی، اعضای هیئت علمی، نمایه استنادی علوم ایران، دانشگاه تهران، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام.

مهستی دهقانی‌زاده^{*۱}

محسن حاجی زین‌العابدینی^۲

محمد حسن‌زاده^۳

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی پردیس علوم و تحقیقات همدان (نویسنده مسئول)
Email: deghani.lib@ut.ac.ir
۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی
۳. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس

دریافت: ۱۳۹۴/۰۵/۱۴

پذیرش: ۱۳۹۴/۱۲/۰۵

مقدمه و بیان مسئله

علم و فناوری نیروهای، محرک جامعه معاصر ما هستند که تحلیل این نیروها در جهت تبیین سیاست‌ها و مدیریت تحقیق‌های علمی ضروری است؛ با توجه به این موضوع، به تحلیل اعتبار پیشرفت‌های علمی و فناوری نیاز داریم که این ارزیابی عملکرد پژوهشی بر مبنای روش‌های کتاب‌سنجی و شاخص‌های آن انجام می‌شود (موئد^۱، ۲۰۰۲: ۲۸۱). تحلیل استنادی، یکی از روش‌های کتاب‌سنجی است که به ارزیابی متون علمی بر اساس شمارش استنادهای تعلق‌گرفته به آن متون می‌پردازد (عصاره، ۱۳۷۷: ۳۴). تحلیل استنادی از جمله کاربردهای استناد است که رابطه میان مدرک استنادکننده و مدرک استنادشده را بررسی می‌کند و به مطالعه قواعد حاکم بر این رابطه می‌پردازد. در *دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، «استناد» اینچنین تعریف شده است «یادداشت ارجاعی به اثری که از آن عبارتی نقل شده است یا ارجاعی به یک اثر یا یک منبع موثق به منظور اثبات صحت یک مطلب یا یک نظر» (سلطانی و راستین، ۱۳۷۹: ۱۴). اغلب، پژوهشگران در نوشته‌های خود به آثاری که ربط موضوعی با نوشته آنها دارد، ارجاع می‌دهند و از این آثار برای تأیید نظر خویش استفاده می‌کنند یا تفاوت نظر خود را با اندیشه‌ها و یافته‌های جدید نشان می‌دهند؛ این آثار را که به منابع یا مأخذ نیز شهرت دارند، «استنادشده یا سند» و نوشته‌ای را که به آنها استناد می‌کند، «استنادکننده یا متن» می‌نامند (حری، ۱۳۸۱: ۱۷۶)؛ به بیان دیگر، تحلیل استنادی به بررسی و ارزیابی آثار، منابع و نویسندگان آنها و مجلاتی که این منابع در آنها منتشر می‌شوند یا کشورهای تولیدکننده این منابع می‌پردازد. به عقیده لنگستر، یکی از کاربردهای تحلیل استنادی، شناسایی نویسندگانی است که بیشتر از دیگران مورد استناد قرار می‌گیرند (چاوشی نجف‌آبادی و شعبانی، ۱۳۸۸: ۲۲). با تحلیل استنادی صاحبان پژوهش‌های ضعیف، فعالیت‌های پژوهشی را یا ادامه نمی‌دهند و کنار می‌روند یا اصلاح شده و به پژوهشگرانی فعال تبدیل می‌شوند و به مقاله‌های ضعیف نیز استناد نمی‌شود (مک رابرتز و مک رابرتز^۲، ۱۹۸۹: ۳۴۴). امروزه تمام یا بخشی از اعضای هیئت علمی و پژوهشگران دانشگاه‌ها، بر اساس مقالاتی که منتشر می‌کنند و تعداد استنادهایی که مقالات منتشرشده آنها در مجلات علمی معتبر دریافت می‌کنند، مورد قضاوت و ارزیابی قرار می‌گیرد.

امروزه استناد و رتبه‌بندی اطلاعات به جنبه‌های کلیدی مدیریت دانش در نهادهای دانشگاهی و پژوهشی تبدیل شده است (هرثر^۳، ۲۰۰۹: ۳۶۱) و استنادها، راهنمای پژوهشی مفیدی برای جستجو و ارزیابی اطلاعات محسوب می‌شوند. دانشگاه تهران، دانشگاهی جامع و بین‌المللی است که در حوزه‌های مختلف آموزش، پژوهش و فناوری فعالیت دارد. سالانه، پژوهشگران این دانشگاه، پژوهش‌هایی مختلف در سطح ملی و بین‌المللی انجام می‌دهند و این پژوهش‌ها سهمی عظیم در تولیدهای علمی کشور دارند (سند چشم‌انداز دانشگاه تهران در افق ۱۴۰۴، ۱۳۹۰).

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)^۴ توسط مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری هدف بنیان‌گذاری پایگاه استنادی مستقل و خاص دانشمندان جهان اسلام و مراکز اسلامی و مرتبط با سایر پایگاه‌های استنادی علمی جهان در سال ۱۳۸۰ پا به عرصه وجود نهاد؛ این پایگاه پس از ایالات متحده آمریکا و هلند، سومین نظام استنادی جهان را بنیان‌گذاری کرده است. با توجه به اهمیت این پایگاه در میان کشورهای جهان اسلام و همچنین نمایه شدن بسیاری از مجلات علمی آنها در آن، تعیین جایگاه و میزان مشارکت دانشمندان اسلامی در این پایگاه به‌عنوان مرجع

1. Moed
2. Macroberts & Macroberts
3. Herther
4. Islamic World Science Citation Center

استنادی کامل و معتبر برای کشورهای اسلامی، همانند نمایه استنادی علوم، امری لازم و ضروری است. با توجه به اینکه استناد، روشی برای کسب اعتبار علمی است و هرچه یک مقاله، بیشتر مورد استناد قرار گیرد، معروفتر و اهمیت آن در جامعه علمی بیشتر می‌شود، ضروری است که وضعیت منابع علمی تولیدشده توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران از این نظر ارزیابی شود.

بیان مسئله پژوهش

حجم زیادی از پژوهش‌های محققان کشور به صورت مقالات فارسی و در مجلات فارسی منتشر می‌شود. پایگاه استنادی علوم جهان اسلام این مقالات را از سال ۱۳۷۸ تاکنون در این پایگاه نمایه کرده و بستری مناسب برای مطالعات علم‌سنجی محققان فراهم آورده است؛ این پایگاه در بخش فارسی به تجزیه و تحلیل مجلات و ارزیابی و رتبه‌بندی مراکز علمی و نویسندگان همانند پایگاه استنادی علوم، می‌پردازد، با این تفاوت که برای زبان فارسی و کشورهای اسلامی، طراحی و بومی شده است. مقالات علمی از منابع رسمی تبادل اطلاعات در جامعه علمی و دانشگاهی است و این مقالات، حاصل تلاش‌ها و مطالعات علمی و پژوهشی محققان هستند؛ بنابراین میزان استناد به این منابع، اهمیت آنها را دوچندان می‌کند، زیرا نشان‌دهنده میزان استفاده آنها توسط محققان دیگر و تأثیر مطالب آنها در نوشته‌های دیگران است. یکی از کاربردهای تحلیل استنادی، استفاده از روش‌های علمی و معتبر برای ارزیابی مقالات پژوهشگران با استفاده از میزان استناد به آنهاست؛ با این مطالعات می‌توان به میزان فعالیت علمی و پژوهشی افراد و میزان تأثیرگذاری مطالعات آنها پی برد. با توجه به مطالب گفته شده و اهمیت دانشگاه تهران به عنوان دانشگاهی جامع در کشور، می‌توان اینچنین نتیجه گرفت که تعیین تعداد مقالات اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران و میزان استناد به آنها در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام می‌تواند معرف درجه اعتبار و میزان فعالیت پژوهشی این استادان باشد؛ بنابراین تعیین سطح مشارکت اعضای هیئت علمی این دانشگاه و تجزیه و تحلیل کمی و کیفی فعالیت‌های علمی آنان می‌تواند به تشخیص روند پژوهش، تولید و رشد دانش و اطلاعات در زمینه‌های علمی گوناگون کمک کند و به رسالت این دانشگاه در راستای چشم‌انداز آن جامعه عمل‌پوشاند؛ بنابراین مسئله اصلی این پژوهش، این است که فعالیت علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در قالب تولید مقاله و اثربخشی مقالاتشان با ارزیابی استنادهای آنان، در طول سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام که سومین پایگاه استنادی در جهان است، چگونه است؟

پرسش‌های پژوهش

۱. دانشکده‌های فعال دانشگاه تهران از لحاظ تولید مقاله و استناد کدام‌اند؟
۲. کدام اعضای هیئت علمی، بیشترین تعداد مقاله و بیشترین استناد را دارند؟
۳. پراستنادترین مقالات اعضای هیئت علمی کدام‌اند؟
۴. کدام مجلات، بیشترین تعداد مقاله و استناد را داشته‌اند؟
۵. اعضای هیئت علمی در چه سال‌هایی بیشترین و کمترین تعداد مقاله و استناد را دارند؟

پیشینه پژوهش

در پژوهش‌های انجام شده، از روش تحلیل استنادی برای سنجش وضعیت استناد، شیوه‌های استناد، تأثیر استنادی و میزان خوداستنادی استفاده شده است. اغلب پیشینه‌ها نیز به تحلیل استنادی مقالات مجلات، موضوع یا رشته‌ای خاص یا مآخذ پایان‌نامه‌ها مربوط‌اند و پژوهش‌هایی که به ارزیابی کیفیت مقالات اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها

تحلیل استنادی مقالات اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰

به عنوان بدنه اصلی و علمی آنها پرداخته باشند، بسیار کم هستند؛ همچنین، پژوهش‌هایی هم که به این مهم پرداخته‌اند، به طور معمول از نمایه استنادی علوم (ISI)^۱ استفاده کرده‌اند؛ در حالی که تعدادی بی‌شمار از مقالات پژوهشگران ایرانی به زبان فارسی و در مجلات فارسی منتشر می‌شوند و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام به عنوان سومین پایگاه استنادی جهان، اغلب این مقالات را نمایه می‌کند که این امر می‌تواند کمکی شایان به مطالعات تحلیل استنادی ارائه دهد.

هاریداسان^۲ و کول شرسثا^۳ (۲۰۰۷) در تحقیق خود با عنوان «تحلیل استنادی مقالات مجله سازمان دانش» با مطالعه این مجله در دوره ۹ ساله ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۱، نشان دادند که به طور متوسط به ازای هر مقاله، ۲۱ استناد وجود دارد و منبع اصلی استنادها، کتاب‌هایی هستند که در نیمه دوم قرن، یعنی از سال ۱۹۸۲ تا ۱۹۹۱ منتشر شده‌اند. نویسندگان آمریکا، انگلیس و آلمان، به ترتیب، بیشترین مشارکت را داشته‌اند، رتبه هفتم را در این پژوهش به خود اختصاص داده است. از لحاظ توزیع زبانی، بیشترین زبان استفاده شده، انگلیسی و پس از آن، آلمانی و فرانسه هستند. نیم عمر استنادی مجلات، چهارده سال بوده، الگوهای استنادی، نشان‌دهنده استفاده از خوداستنادی است.

در پژوهشی که فاسا^۴ (۲۰۱۱) با عنوان «تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد گروه اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه فدرال تکنولوژی آکور نیجریه» انجام داد، مشخص شد که دانشجویان از منابعی مختلف در کارهای تحقیقاتی شان استفاده می‌کنند و مجلات، بیشترین میزان استفاده را در میان منابع اطلاعاتی دارند. یک سوم استنادها به منابع بیست سال پیش یا قدیمی‌تر، مربوط بودند و نشان‌دهنده این بود که عمده منابع موجود در کتابخانه به روز و جدید نبودند. بیش از نیمی از منابع استناد شده به وسیله یک نویسنده نوشته شده بودند و مجلات خارجی با ۷۲ درصد، نسبت به مجلات داخلی، بیشترین میزان استناد را داشتند؛ همچنین بیشترین استنادها به سال ۲۰۰۶ مربوط بود.

موضوع تحقیق باناتپانوار^۵، بیرادار^۶ و کاناپاناوار^۷ (۲۰۱۳) با عنوان «تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های دکترای رشته گیاه‌شناسی دانشگاه کومپو در هند» نشان داد که محققان این دانشگاه به طور عمده از مجلات استفاده می‌کنند. الگوی استنادی منابع نشان داد که استناد به مجلات، بیش از ۷۴/۷۷ درصد؛ استناد به کتاب‌ها ۱۶/۲۰ درصد و استناد به مقالات کنفرانس‌ها ۴/۴۸ درصد بوده است که این امر نشان‌دهنده اهمیت مجلات و وابستگی محققان به آنها برای کارهای تحقیقاتی است. استفاده از مجلات توسط پژوهشگران گیاه‌شناسی با قانون برادفورد مطابقت دارد.

مختاری نیبی (۱۳۸۲) در پایان‌نامه خود با عنوان «تحلیل استنادی مقالات تألیفی مدیریت در مجلات مورد تأیید کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور در سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۰» نشان داد که در ۲۲۰ عنوان مقاله، ۴۱۱۶ بار از مآخذ دیگر استفاده شده است. تعداد متوسط استناد در هر مقاله ۱۸/۷۰ استناد است. بالاترین میزان استناد، ۶۴/۸۴ درصد به کتاب، مربوط است و از لحاظ زبانی نیز، زبان انگلیسی با ۷۱/۵۹ درصد، دارای بیشترین استناد است. میزان استناد به منابع تألیفی، ۷۵/۶۴ درصد بسیار بیشتر از منابع ترجمه در متون فارسی است. استنادها دارای میانگین نیم عمر ۸/۶۳ سال هستند. بیشترین میانگین نیم عمر به پایان‌نامه‌ها (۹/۳۴ سال)، مربوط است و کمترین میانگین نیم عمر به منابع الکترونیکی (۰/۷۶ سال) اختصاص دارد.

در پژوهشی که محمدی استانی و اصغرپور مهربانی (۱۳۹۰) با عنوان «تحلیل استنادی مقالات فصلنامه

- 1 . Institute for Scientific Information
- 2 . Haridasan
- 3 . Kulshrestha
- 4 . Fasaee
- 5 . Banateppanvar
- 6 . Biradar
- 7 . Kannappanavar

روش‌شناسی علوم انسانی» انجام دادند، یافته‌ها نشان دادند که در ۱۳۵ عنوان مقاله چاپ شده، از ۳۰۱۴ استناد استفاده شده است و میانگین استناد برای هر مقاله ۲۲/۹۹ و هر شماره ۱۶۳/۴ استناد است. نویسندگان مقالات، تمایلی کمتر به کار گروهی داشته، تنها ۲۸/۱۵ درصد مقالات، حاصل کار گروهی بوده‌اند. از لحاظ جنسیت، ۹۴/۷ درصد نویسندگان مقالات را نویسندگان مرد تشکیل می‌دهند. با بررسی انواع منابع اطلاعاتی، مشخص شد که کتاب‌ها بالاترین استناد را به خود اختصاص داده‌اند و مجلات با وجود اینکه حاوی تازه‌ترین مقالات علمی و تحقیقاتی هستند به نسبت کتاب‌ها استنادی کمتر داشته‌اند. از لحاظ زبان، منابع انگلیسی، بیشترین استنادها را دارند و نسبت قابل توجهی از مقالات، خوداستنادی دارند.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش، مقالات اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ (که شامل ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله است)، بررسی شدند. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی بوده و با روش تحلیل استنادی که از جمله روش‌های علم‌سنجی است، انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش، شامل ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله از اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران است که اسامی آنها در وبسایت این دانشگاه^۱ با عنوان «اعضای هیئت علمی» درج شده و این مقالات در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام میان سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ نمایه شده‌اند؛ تعداد این اعضا در اردیبهشت ماه ۱۳۹۲ در این وبسایت ۱۶۴۰ نفر بوده که در ۲۶ پردیس، دانشکده، مؤسسه و مرکز تحقیقاتی در حال تدریس هستند.

لازم به یادآوری است که پردیس‌های دانشگاه هریک، مجموعه‌ای از دانشکده‌ها را دربر می‌گیرند و در تحقیق حاضر به این دلیل که در وبسایت دانشگاه از آنها به عنوان پردیس نام برده شده است و همچنین آشنایی بیشتر مخاطبان با نام پردیس‌ها، یافته‌های تحقیق براساس نام پردیس‌ها طبقه‌بندی شده است؛ همچنین مقالات با استفاده از گزینه جستجوی پیشرفته نمایه استنادی علوم ایران استخراج شده‌اند. نام هریک از اعضا با جستجوی نام در قسمت نمایه نویسنده تعیین شد؛ در این مرحله تا حد ممکن تلاش شد که این اسامی با نام مستند قرارداد شوند و از نام مستند در نمایه نویسنده استفاده شود، زیرا ناهماهنگی در نگارش اسامی وجود داشت؛ همچنین در قسمت نمایه منبع، نیز نام دانشگاه تهران انتخاب و زمان انتشار مقالات به سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ محدود شد؛ این اطلاعات در فاصله زمانی اردیبهشت تا شهریور سال ۱۳۹۲، جمع‌آوری و در نهایت، داده‌های مربوط به تعداد مقالات، تعداد استناد، عناوین مجلات، عناوین مقالات پراستناد و سال چاپ مقاله، مشخص و اطلاعات در نرم‌افزار Excel وارد شدند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش در قالب پاسخ به پرسش‌ها در ادامه مقاله بیان شده است.

پرسش ۱. دانشکده‌های فعال دانشگاه تهران از لحاظ تولید مقاله و استناد کدام‌اند؟

داده‌های گردآوری شده نشان می‌دهند از میان ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله نمایه شده در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی با دارا بودن ۴۲۳۶ عنوان مقاله (۳۴ درصد)، پردیس دانشکده‌های فنی با ۱۰۲۰ عنوان مقاله (۸ درصد) و دانشکده دامپزشکی با ۷۸۴ عنوان مقاله (۶ درصد) در رتبه‌های اول تا سوم از لحاظ تعداد مقاله

قرار گرفته‌اند.

همان‌طور که در جدول ۱ مشهود است، دانشکده علوم و فنون نوین دانشگاه تهران به دلیل تازه‌تأسیس بودن، هیچ عنوان مقاله‌ای در نمایه استنادی علوم ایران نداشته‌است.

جدول ۲، توزیع فراوانی استنادهای مقالات دانشکده‌ها را به ترتیب نزولی درصد استنادها نشان می‌دهد؛ طبق این جدول، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی با ۵/۷۴ درصد و پس از آن دانشکده حقوق و علوم سیاسی با ۵/۵۱ درصد و مرکز تحقیقات بیوشیمی و بیوفیزیک با ۵/۲۱ درصد، بیشترین درصد استنادها را به خود اختصاص داده‌اند.

پرسش ۲. کدام اعضای هیئت علمی، بیشترین تعداد مقاله و بیشترین استناد را دارند؟

در خصوص فعال‌ترین اعضای هیئت علمی از لحاظ تعداد مقاله در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، جدول ۳، نشان‌داد که محمدرضا بی‌همتا از پردیس کشاورزی و منابع طبیعی با دارا بودن ۱۲۵ عنوان مقاله در این پایگاه در رتبه اول تعداد مقالات و محمدعلی بشارت از دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی و محمدجعفری از پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، به ترتیب با ۱۱۹ و ۹۴ عنوان مقاله در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. به دلیل زیاد بودن تعداد افراد، در جدول‌های ۳ و ۴، تنها اسامی دوازده نفر اول از لحاظ تعداد مقاله و تعداد استناد آورده شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی مقالات دانشکده‌ها به ترتیب نزولی تعداد مقالات

درصد مقالات	تعداد مقالات	پردیس یا دانشکده	درصد مقالات	تعداد مقالات	پردیس یا دانشکده
۲	۲۶۰	پردیس هنرهای زیبا	۳۴	۴۲۳۶	پردیس کشاورزی و منابع طبیعی
۲	۲۵۹	پردیس فارابی	۸	۱۰۲۰	پردیس دانشکده‌های فنی
۲	۲۵۹	مؤسسه ژئوفیزیک	۶	۷۸۴	دانشکده دامپزشکی
۲	۲۳۸	دانشکده الهیات و معارف اسلامی	۶	۷۷۷	دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی
۲	۲۰۵	دانشکده محیط زیست	۶	۷۳۹	دانشکده مدیریت
۱	۱۳۱	دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی	۴	۵۵۸	دانشکده جغرافیا
۱	۱۰۰	دانشکده کارآفرینی	۴	۵۰۸	دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی
۱	۴۶	دانشکده مطالعات جهان	۴	۴۹۹	دانشکده حقوق و علوم سیاسی
۰	۳۶	مرکز تحقیقات بیوشیمی و بیوفیزیک	۴	۴۷۵	دانشکده علوم اجتماعی
۰	۹	مرکز تحقیقات بین‌المللی بیابان	۳	۳۸۰	دانشکده اقتصاد
۰	۴	مؤسسه لغت‌نامه دهخدا	۳	۳۵۵	پردیس ابوریحان
۰	۲	پردیس بین‌المللی کیش	۳	۳۱۸	پردیس علوم
۰	۰	دانشکده علوم و فنون نوین	۲	۲۷۹	دانشکده ادبیات و علوم انسانی
			۱۰۰	۱۲۴۷۷	مجموع

جدول ۲. توزیع فراوانی استنادهای مقالات دانشکده‌ها به ترتیب نزولی درصد استنادها

پردیس یا دانشکده	تعداد مقالات	تعداد استنادها	درصد استنادها
پردیس کشاورزی و منابع طبیعی	۷۸۴	۴۵	۵/۷۴
دانشکده حقوق و علوم سیاسی	۵۰۸	۲۸	۵/۵۱
مرکز تحقیقات بیوشیمی و بیوفیزیک	۴۹۹	۲۶	۵/۲۱
دانشکده جغرافیا	۵۵۸	۲۸	۵/۰۱
دانشکده علوم اجتماعی	۱۰۲۰	۴۶	۴/۵۰
دانشکده اقتصاد	۷۷۷	۳۵	۴/۵۰
دانشکده مدیریت	۷۳۹	۲۹	۳/۹۲
دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی	۳۸۰	۱۱	۲/۸۹
پردیس هنرهای زیبا	۴۷۵	۱۲	۲/۵۲
دانشکده دامپزشکی	۳۵۵	۸	۲/۲۵
مؤسسه ژئوفیزیک	۳۱۸	۵	۱/۵۷
دانشکده محیط زیست	۲۷۹	۴	۱/۴۳
دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی	۴۲۳۶	۵۸	۱/۳۷
پردیس دانشکده‌های فنی	۲۶۰	۳	۱/۱۵
دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی	۲۵۹	۲	۰/۷۷
پردیس ابوریحان	۲۵۹	۱	۰/۳۸
پردیس بین‌المللی کیش	۲۳۸	۰	۰
پردیس علوم	۲۰۵	۰	۰
پردیس فارابی	۱۳۱	۰	۰
دانشکده ادبیات و علوم انسانی	۱۰۰	۰	۰
دانشکده الهیات و معارف اسلامی	۴۶	۰	۰
دانشکده کارآفرینی	۳۶	۰	۰
دانشکده مطالعات جهان	۹	۰	۰
مرکز تحقیقات بین‌المللی بیابان	۴	۰	۰
مؤسسه لغت‌نامه دهخدا	۲	۰	۰
دانشکده علوم و فنون نوین	۰	۰	۰
مجموع	۱۲۴۷۷	۳۴۱	۱۰۰

جدول ۳. توزیع فراوانی تعداد مقالات اعضای هیئت علمی

تعداد استناد	درصد	تعداد مقالات	اعضای هیئت علمی	تعداد استناد	درصد	تعداد مقالات	اعضای هیئت علمی
۱	۰/۶۶	۸۳	حسین آذرنبوند	۲	۱	۱۲۵	محمد رضا بی همتا
۰	۰/۶۲	۷۸	عبدالمجید لیاقت	۲۵	۰/۹۵	۱۱۹	محمد علی بشارت
۰	۰/۶۰	۷۵	حسین شعبانعلی	۰	۰/۷۵	۹۴	محمد جعفری
۱	۰/۵۷	۷۲	محمد رضا نقوی	۲	۰/۶۹	۸۷	حسین ارزانی
۱	۰/۵۶	۷۱	علی اسدی	۱	۰/۶۷	۸۴	حسن احمدی
۰	۰/۵۳	۶۷	سید محمود حسینی	۴	۰/۶۷	۸۴	عباسعلی گائینی

جدول ۴. پراستنادترین اعضای هیئت علمی در مقالات مورد بررسی

درصد	تعداد استناد	تعداد مقالات	اعضای هیئت علمی	درصد	تعداد استناد	تعداد مقالات	اعضای هیئت علمی
۵۰	۱	۲	افسر جعفری حجین	۳۰۰	۲۱	۷	علی اکبر صبوری
۵۰	۱	۲	محمد حسین رمضان	۲۰۰	۲	۱	محمد جواد ناطق پور
۴۷/۰۶	۸	۱۷	حسین عباسی نژاد	۱۰۰	۳	۳	قاسم مطلبی
۴۰	۲	۵	حسن جعفری تبار	۸۳/۳۳	۵	۶	علی اکبر موسوی موحدی
۳۷/۵	۳	۸	اسفندیار زبردست	۸۰	۴	۵	سید محمد رضا رضازاده
۳۷/۵	۳	۸	حمیدرضا جلائی پور	۶۶/۶۷	۲	۳	مجید غمامی

جدول ۴، نشان داد که علی اکبر صبوری از مرکز تحقیقات بیوشیمی و بیوفیزیک، محمد جواد ناطق پور از دانشکده علوم اجتماعی و قاسم مطلبی از پردیس هنرهای زیبا به ترتیب بیشترین درصد استنادها را به خود اختصاص داده‌اند.

پرسش ۳. پراستنادترین مقالات اعضای هیئت علمی کدامند؟

بر اساس پرسش سوم پژوهش مبنی بر پراستنادترین مقالات اعضای هیئت علمی، مقاله محمد علی بشارت با عنوان «پایایی و اعتبار مقیاس سلامت روانی (MHI)» که در مجله روان‌شناسی بالینی و شخصیت در سال ۱۳۸۵ نمایه شده است، با دوازده استناد و مقاله علی اکبر صبوری با عنوان «تولید علم ایران در سال ۲۰۰۶» که در مجله رهیافت در سال ۱۳۸۵ نمایه شده است، با نه استناد، بیشترین دریافت‌کننده استناد از میان مقالات دیگر دانشگاه تهران در سال‌های مورد تحقیق بودند.

جدول ۵، عناوین هشت مقاله اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران را که در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، میان سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰، بیشترین تعداد استناد را داشتند، نشان می‌دهد. به دلیل فراوانی مقالات، فقط عنوان مقالاتی که تا چهار استناد را دریافت کرده‌اند در این جدول آمده است.

جدول ۵. توزیع هشت مقاله پراستناد اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام

سال انتشار	عنوان مجله	تعداد استناد	نویسنده	عنوان مقاله
۱۳۸۵	روانشناسی بالینی و شخصیت	۱۲	محمدعلی بشارت	پایایی و اعتبار مقیاس سلامت روانی (MHI)
۱۳۸۵	رهیافت	۹	علی‌اکبر صبوری	تولید علم ایران در سال ۲۰۰۶
۱۳۸۵	اقتصاد کشاورزی و توسعه	۵	صفدر حسینی	تعدیل نامتقارن و انتقال قیمت در بازار گوشت قرمز ایران
۱۳۸۵	بررسی حسابداری و حسابرسی	۵	بیبا مشایخی	محتوای اطلاعاتی جریان‌های نقدی و تعهدی در بازار سرمایه ایران
۱۳۸۵	رهیافت	۴	علی‌اکبر موسوی موحدی	وضعیت پژوهش علمی ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان اسلام
۱۳۸۵	نامه علوم اجتماعی	۴	محمدجلال عباسی شوازی	قومیت و باروری: تحلیل رفتار باروری گروه‌های قومی در ایران
۱۳۸۵	رفاه اجتماعی	۴	ملیحه شیبانی	کارپایه مفهومی و مفهوم‌سازی سرمایه اجتماعی (با تأکید بر شرایط ایران)
۱۳۸۵	روانشناسی معاصر	۴	محمدرضا رضازاده	تبیین رضایت زناشویی و سلامت روانی بر حسب سبک‌های مقابله

پرسش ۴. کدام مجلات، بیشترین تعداد مقاله و استناد را داشته‌اند؟

یافته‌ها در این خصوص نشان دادند که از ۷۸۹ عنوان مجله ISC که تعداد ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله از اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در آنها نمایه شده است، مجله علوم کشاورزی ایران با ۴۲۳ عنوان مقاله، مجله تحقیقات دامپزشکی دانشگاه تهران با ۲۸۶ عنوان مقاله و مجله منابع طبیعی ایران با ۲۷۱ عنوان مقاله، از لحاظ تعداد مقالات تألیفی درج شده توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در این نشریات، مقام اول تا سوم را داشته‌اند.

جدول ۶. توزیع فراوانی تعداد مقالات مجلات

عنوان مجله	تعداد مقالات	درصد
مجله علوم کشاورزی ایران	۴۲۳	۳
مجله تحقیقات دامپزشکی دانشگاه تهران	۲۸۶	۲
مجله منابع طبیعی ایران	۲۷۱	۲
پژوهش و سازندگی	۲۴۲	۲
مجله فیزیک زمین و فضا	۲۱۴	۲
نشریه دانشکده فنی دانشگاه تهران	۲۱۴	۲
علوم گیاهان زراعی ایران	۱۶۸	۱
فصلنامه حقوق	۱۶۴	۱
تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران	۱۵۱	۱

جدول ۷. توزیع فراوانی مقالات مجلات براساس درصد استنادها

عنوان مجله	تعداد مقاله	تعداد استناد	درصد استناد
رهیافت	۱۶	۲۷	۱۶۸/۷۵
فصلنامه دانشکده پرستاری و مامایی شهید بهشتی	۱	۱	۱۰۰
نامه علوم اجتماعی	۳۶	۲۰	۵۵/۵۶
روانشناسی بالینی و شخصیت	۲۲	۱۲	۵۴/۵۵
بررسی‌های حسابداری و حسابرسی	۴۶	۲۱	۴۵/۶۵
روانشناسی معاصر	۳۶	۱۵	۴۱/۴۷
مطالعات زنان	۵	۲	۴۰
مطالعات تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد	۶	۲	۳۳/۳۳
علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز	۳	۱	۳۳/۳۳

جدول ۶، توزیع فراوانی تعداد مقالات مجلات را به ترتیب نزولی تعداد مقالات آورده است. به دلیل فراوانی عنوان مجلات در جدول بالا تنها عنوان نه مجله اول آورده شده است.

در این بررسی از آزمایش برادفورد برای تعیین مجلات هسته، به دلیل اندک بودن تعداد استنادها صرف نظر شده و تنها مجلات براساس میزان استناد به آنها، مرتب و مجلات پراستناد مشخص شده‌اند.

تعداد استنادهای مقالات از ۷۴ عنوان مجله که مقالاتشان استناد دریافت کرده بودند، نیز براساس جدول ۷، مجله *رهیافت*، *فصلنامه دانشکده پرستاری و مامایی شهید بهشتی* و *نامه علوم اجتماعی*، به ترتیب، بیشترین درصد استناد را به خود اختصاص داده‌اند. در جدول بالا نیز به دلیل فراوانی عنوان مجلات، تنها عنوان نه مجله اول آورده شده است.

پرسش ۵. اعضای هیئت علمی در چه سال‌هایی بیشترین و کمترین تعداد مقاله و استناد را دارند؟

برای تعیین سال‌هایی که در آنها بیشترین و کمترین میزان مقاله و استناد وجود داشته است، داده‌های گردآوری شده نشان می‌دهند که میان سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰، تعداد ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله به وسیله اعضای هیئت علمی یا با همکاری آنها در مجلات تحت پوشش ISC منتشر شده است.

جدول ۸. توزیع فراوانی مقالات اعضای هیئت علمی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰

سال مقاله	فراوانی	درصد
۱۳۸۵	۱۴۶۶	۱۱/۸
۱۳۸۶	۱۷۱۴	۱۳/۷
۱۳۸۷	۲۰۰۹	۱۶/۱
۱۳۸۸	۲۵۲۱	۲۰/۲
۱۳۸۹	۲۶۰۴	۲۰/۹
۱۳۹۰	۲۱۶۳	۱۷/۳
مجموع	۱۲۴۷۷	۱۰۰

جدول ۹. توزیع فراوانی استنادهای مقالات اعضای هیئت علمی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰

سال مقاله	فراوانی	درصد
۱۳۸۵	۲۱۴	۶۲/۷
۱۳۸۶	۸۹	۲۶/۱
۱۳۸۷	۳۳	۹/۷
۱۳۸۸	۵	۱/۵
۱۳۸۹	۰	۰
۱۳۹۰	۰	۰
مجموع	۳۴۱	۱۰۰

همان‌گونه‌که در جدول ۸، مشاهده می‌شود، انتشار مقاله از سوی اعضای هیئت علمی در منابع تحت پوشش ISC، دارای روندی صعودی در طول این سال‌ها بوده؛ به طوری‌که مقالات منتشر شده از ۱۴۶۶ مورد در سال ۱۳۸۵ به ۲۶۰۴ مورد در سال ۱۳۸۹ افزایش یافته است و تنها در سال ۱۳۹۰ با افت کمی به ۲۱۶۳ عنوان رسیده است.

جدول ۹، توزیع فراوانی استنادها را براساس سال نشان می‌دهد. درخصوص استناد به مقالات، طی این سال‌ها، با روند نزولی استناد روبه‌رو بوده‌ایم به نحوی‌که تعداد استنادها از ۲۱۴ استناد در سال ۱۳۸۵ به پنج (۵) استناد در سال ۱۳۸۸ رسیده است و در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ نیز استنادی وجود ندارد؛ یعنی مقالات جدیدتر، کمتر استناد دریافت کرده‌اند؛ در این خصوص می‌توان یکی از دلایل آن را صرف زمان بیشتری برای دریافت استناد دانست، زیرا در مراجعات بعدی به پایگاه استنادی علوم جهان اسلام و بررسی مجدد یافته‌های گذشته مشاهده شد که میزان استناد به مقدار زیادی افزایش یافته است.

همچنین، یافته‌های پژوهش نشان دادند که تعداد ۱۲۴۷۷ عنوان مقاله از اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام نمایه شده‌اند که از این تعداد مقاله، ۳۴۱ عنوان مقاله (۲/۷ درصد)، استناد دریافت کرده‌اند؛ همچنین از ۱۶۴۰ نفر عضو هیئت علمی، ۱۴۹ عضو در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، استناد دریافت کرده بودند.

جدول ۱۰، درصد فراوانی تعداد استنادها را نشان می‌دهد. با توجه به یافته‌های پژوهش، ۵۴ درصد اعضای هیئت علمی، یک استناد، ۲۴ درصد اعضای هیئت علمی دو استناد و ۱۰ درصد آنها سه استناد داشته‌اند.

جدول ۱۰. درصد فراوانی تعداد استنادهای اعضای هیئت علمی

فراوانی اعضای هیئت علمی	درصد	تعداد استناد
۸۰	۵۴	۱
۳۶	۲۴	۲
۱۵	۱۰	۳
۹	۶	۴
۲	۱	۵
۲	۱	۶
۵	۴	بیش از ۶

بحث و نتیجه گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان دریافت که پردیس کشاورزی و منابع طبیعی از لحاظ تعداد مقاله با ۳۴ درصد و از لحاظ تعداد استناد با ۵/۷۴ درصد، رتبه اول را در میان دانشکده‌های دانشگاه تهران آورده‌اند؛ محمدرضا بی‌همتا از اعضای هیئت علمی این دانشگاه با دارا بودن ۱۲۵ عنوان مقاله و محمد جعفری با ۹۴ عنوان مقاله از دیگر اعضای این دانشکده، به ترتیب، رتبه‌های اول و سوم را از لحاظ تعداد مقاله دارند. *مجله علوم کشاورزی ایران* با ۴۲۳ عنوان مقاله و *مجله منابع طبیعی ایران* با ۲۷۱ عنوان مقاله که هر دو با موضوع کشاورزی و صاحب امتیازی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران، مقاله منتشر می‌کنند، رتبه اول و دوم تعداد مقاله را در میان دیگر مجلات کسب کرده‌اند؛ این موفقیت‌ها برای پردیس کشاورزی و منابع طبیعی می‌تواند ناشی از تنوع موضوع‌ها در این رشته، فعالیت بیشتر اعضای هیئت علمی آن در ارائه پژوهش‌های علمی و بازخورد مؤثر این پژوهش‌ها در میان پژوهشگران دیگر باشد که این نکات، باعث افزایش کیفیت مقالات و افزایش میزان استناد به آنها می‌شوند.

دومین دانشکده فعال را براساس یافته‌های پژوهش می‌توان مرکز تحقیقات بیوشیمی و بیوفیزیک نامید، زیرا علی‌اکبر صبوری، عضو هیئت علمی این مرکز، رتبه اول درصد استنادها را در میان اعضای هیئت علمی دارای استناد کسب کرده و مقاله ایشان رتبه دوم را از لحاظ تعداد استناد داشته است و این مرکز در میان دانشکده‌های دانشگاه تهران نیز از لحاظ درصد استناد، رتبه سوم را به خود اختصاص داده است. محمدجواد ناطق‌پور، عضو هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی، رتبه دوم درصد استنادهای اعضای هیئت علمی و *مجله ریاضت* نیز با صاحب امتیازی این دانشکده، رتبه اول درصد استنادها را در میان مجلات داشته است. محمدعلی بشارت عضو هیئت علمی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، از نظر تعداد مقاله (۱۱۹ عنوان)، رتبه دوم را کسب کرده و مقاله ایشان نیز عنوان پراستنادترین مقاله را از آن خود کرده است. از میان دانشکده‌های دیگر دانشگاه تهران، دانشکده علوم و فنون نوین، هیچ عنوان مقاله‌ای در این پایگاه نداشته است که این امر می‌تواند به دلیل تازه تأسیس بودن این دانشکده و همچنین اعضای جدید باشد. دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی، الهیات و معارف اسلامی، کارآفرینی، مطالعات جهان و پردیس‌های علوم، بین‌المللی کیش و فارابی و همچنین مؤسسه لغت‌نامه دهخدا و مرکز تحقیقات بین‌المللی بیابان، مقالاتشان هیچ استنادی در طول این دوره ۶ ساله دریافت نکرده‌اند. رشد تولید مقالات از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹، روندی صعودی را طی کرده است که این امر می‌تواند به دلیل اجرای سیاست‌های تشویقی جدید در سال‌های اخیر در خصوص تولید مقالات علمی باشد؛ اما تعداد استنادها در این مدت، روندی نزولی را طی کرده است که این هم می‌تواند به دلیل عدم سپری شدن زمان لازم برای دریافت استناد و مورد استفاده قرار گرفتن مقاله، توسط پژوهشگران باشد.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان دادند، از کل مقالات نمایه شده در این پایگاه که اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران، آنها را نوشته‌اند، ۲/۷ درصد آنها استناد دریافت کرده‌اند که رقمی بسیار ناچیز هم برای پژوهشگران دانشگاه و هم برای پژوهش‌های علمی آنان است؛ همچنین ۵۴ درصد اعضای هیئت علمی هم که در این پایگاه استناد دریافت کرده بودند، تنها یک استناد داشته‌اند؛ بنابراین اعضای هم که در طول سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، استناد دریافت کرده‌اند، میزان استناد به آنها بسیار کم است؛ در نتیجه، باید تدابیری اندیشید تا اعضای هیئت علمی به تولید مقاله و ارتقای کیفیت مقاله ترغیب شوند تا هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی، یعنی دریافت استناد، دارای اعتبار علمی شوند.

منابع

- چاوشی نجف‌آبادی، زهرا و شعبانی، احمد. (۱۳۸۸). بررسی مفاهیم، تعاریف و کارکردهای تحلیل استنادی در حوزه علم‌سنجی. فصلنامه دانش‌شناسی، ۲(۴)، ۱۵-۲۴.
- حری، عباس. (۱۳۸۱). دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (ج. ۱). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- سلطانی، پوری و راستین، فروردین. (۱۳۷۹). دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: فرهنگ معاصر.
- عصاره، فریده. (۱۳۷۷). تحلیل استنادی. فصلنامه کتاب، ۳۴-۴۸.
- محمدی استانی، مرتضی و اصغرپور مهربانی، داوود. (۱۳۹۰). تحلیل استنادی مقالات فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی. روش‌شناسی علوم انسانی، ۱۷(۶۸)، ۱۶۹-۱۹۰.
- مختاری نبی، ابراهیم. (۱۳۸۲). تحلیل استنادی مقالات تألیفی مدیریت در مجلات مورد تأیید کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور در سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۰. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران. تهران.
- معاونت برنامه‌ریزی و فناوری اطلاعات (اداره کل برنامه، بودجه و تحول سازمانی). (۱۳۹۰). سند چشم‌انداز دانشگاه تهران در افق ۱۴۰۴؛ بازیابی شده از: <http://ut.ac.ir/files/cheshmandaz.pdf>
- Banateppanvar, K., Biradar, B.S., & Kannappanavar, B.U. (2013). Citation analysis of doctoral theses in botany submitted to Kuvempu University, India: A case study. *Collection Building*, 32(1), 12-20.
- Fasae, J. K. (2011). Citation analysis of M.Tech theses submitted to the Department of Agricultural Economics and Extension, Federal University of Technology Akure, Nigeria. *Collection Building*, 30(4), 179-183.
- Haridasan, S., & Kulshrestha, V. K. (2007). Citation analysis of scholarly communication in the *Journal of Knowledge Organization*. *Library Review*, 56(4), 299-310.
- Heather, N. K. (2009). Research evaluation and citation analysis: Key issues and implications. *The Electronic Library*, 27(3), 361-375.
- Mac Roberts, M.H., & Mac Roberts, B.R. (1989). Problems of citation analysis: A critical review. *JASIS*, 40(5), 342-349.
- Moed, H. F. (2002). Measuring China's research performance using the Science Citation Index. *Scientometrics*, 53(3), 281-296.